

Samuel Lewin Chassidische Legende

Deutsch von Arno Hadel
Mit 7 Holzschnitten von
Josef Budko

זה? — אמרתי לו — בגיגונם זה של אושביץ?
ובכלל, אולי בכל זאת תוותר על דרישתך, להכריח
רב וגדול בתורה שיאכל טריפות? כל שידולי וכל
כוחהשכנוע שלי לא היווה את ה"קאפ"ר, מדרישתו
האחת — דין-תורה! ואם לאו — מקור יחזק הרב
ל"קומאנדרהאבן".

הרב אהרנסון, שמתרגש בעצמו משמעלה הוא
מוכרנו את הסיפור המדהים מסכם את דבריו: —
כשראיתי שאין מנוס מכך, ואיך-ברירה אחרת,
וביודעי כי הוא עלול חס ושלום לקיים את אימוני
להחזיר את הרב ראטה אל ה"קומאנדר" נאלצתי
להסכים לו ולזמן את שניהם אצלי, על הדרגש,
לדין-תורה ממש!

ה"קאפ"ר בא בשעה היעודה והוא חזר על טיעונו:
הוא הסתכן כדי להציל יהודי גדול בתורה, אני
עושה זאת, להציל נפש מ ישראל כדי לזכות עלי-
ידי זה בחלק בעולם הבא — אמר... אולם מאחר
והרב הזה מתנזר מאכילת טרף ולכן, הוא בעצמו
מוותר למפרע על כל סיכוי להישאר בחיים —
כי אז אין אני רוצה להסתכן למענו!

ומה השיב לו הרב ראטה, שהתניב לדין-תורה?
דברי הרב היו קצרים בתכלית: אין הוא מסתכן
כלל, בריאותו נשתפרה בהרבה כעת והואכל
הכשר מספיק לו בהחלט. יש לו מספיק לחם, כמעט
חצי קילו ליום — והוא מרגיש בטוב, ולכן אין כל
סיבה שיאכל טרף. לא שביק אינש היתרא ואכיל
איסורא" — אמר הרב.

נמצאתי — מדגיש הרב אהרנסון — במצב
מביך, ללא מוצא, לבסוף, אחרי שידולים רבים
ושיחות נפרדות, הן עם ה"קאפ"ר והן עם הרב
בנפרד — הצלחתי להוציא מפיו של הרב ראטה
הבטחה מפורשת, שאם מצב בריאותו יורע —

ויהיה לו צורך בריאותי בכך, הוא מקבל על עצמו
לאכול גם מן המרק של טריפות, ואילו את ה"קאפ"ר
אותו הצלחתי לשכנע, כי יסתפק בהבטחה זו, הסברתי
לו ל"קאפ"ר כי למעשה אתה מציל שלוש נפשות:
הרב עם שני בניו, כי הם הנתנים העיקריים, הם
אוכלים את המרק הטרף, וגם בהצלת חייהם יש לך
חלק.

זה לקח לי די הרבה זמן, עד שהצלחתי "לשבור"
את ה"קאפ"ר ולהסכים להשאיר ב"קומאנדר" שלו את
הרב של וויטציקה, ממש עד לחיסול מחנה אושביץ.
אך, לדאבוני הגדול, התמוטט הרב ראטה ביום
השני של "מצעד המוות" המפורסם מאושביץ, שאירגנו
הרשעים הגרמנים בחודש ינואר 1945, כאשר לגיונות
ה"צבא האדום" כבשו את אדמת פולין.

הרב עדין הנפש, שלא הורגל במסע-רצחני כזה
בתנאים כל כך מחרידים, התמוטט ונפל. אף שבמשך
כל הזמן במחנה בונא אושביץ הצליח להחזיק מעמד,
מבלי לטעום משהו מן המטבח של טריפות, אף-על-פי
שכלל יום היווה גישו לו מנות מזינות ממטבח הס"ס.
לאחר השחרור — מסיוף הרב אהרנסון — חקרתי
ודרשתי בגורלם של השכנים שלי במחנה בונא-
אושביץ. על אודות ה"קאפ"ר, היה מלנצ"ץ לא
השגתי שום ידיעה, אולם בואת אדע ששני בניו של
הרב ראטה נשארו בחיים בזכותו של ה"קאפ"ר, חס
מתגוררים כיום בארצות הברית.

המנהיגות הנאצית כיוונה, כידוע, את חוד מל-
חממה כנגד היהדות הנאמנה, משום שראתה בה
את מצודת-הרוח של חס היהודי כולו. בהתאם
לשיטתם הם אספו ספרות חסידית לצרכי מחקר
— וזו דוגמה מספר של אגדות חסידיות בשפה
הגרמנית, אשר נשמרו בספריה המיוחדת של
המכון הממלכתי לתולדות גרמניה החדשה.

ר' פישל „הכובס" במחנה-העינויים

פישל יבוא ויתקן אותה חיש מהר.
ובכן, הדבר אשר בוכותו קנה את
עולמו אצלו — היה זה לרגל מעשה
שהיה.
כאשר הגרמנים החליטו לחסל את
כל הקשישים והחולים שבעיירה ואת,
משום „שיאנם כשירים לעבודה", הגה
ר' פישל רעיון מקורי שהיה פשוט ב-
תכלית: מאחר הגרמנים היו מאוד
נזקקים לנעלי-קש, בכמויות עצומות
בשביל חייליהם בחזית המזרחית, ש-
דרכו בשלג עמוק — הוא ר' פישל
הציע לארגן מפעל גדול על מנת ל-
יצר כמויות גדולות של נעלי-קש, אר-
לם בתנאי אחד — כאשר כל הקשי-
שים שנידונו לחיסול, יימסרו תחת
פיקוחו והוא, בעזרת הקשישים ייצר
את הכמות של התוצרת הנדרשת.
ההצעה שהוגשה באמצעות ה"רד"ר
ראט", שהיה ממונה על המחנות ב-
קאליש ובקו-מינק — היא נתקבלה
על-דעת הגרמנים. ר' פישל ניגש ב-
מרץ רב, לארגן מפעל-ענק בין כתלי
בית-הכנסת של קו-מינק — שהוחרם
על-ידי הגרמנים עוד בראשית המלח-
מה — ולאחר מספר ימים של הדרגה
נמרצת, הפכו כל הקשישים ל"מומ-
חים" מעולים לקליעת נעלי-קש.
לומן-ההציל ר' פישל, שהיה המ-
נהל הראשי של המפעל, את חיי מאות
הזקנים, ולא רק את חייהם הוא הציל,
גם את כבודם של אלה, שבת מלכתא
הציל ר' פישל, לא כיצד?
אכן, הגרמנים גזרו על היהודים, כי
יעבדו בשבת. אולם ר' פישל ידע כי
צד להתחכם ול"הלערים" על הגרמנים.
במשך השבוע השתדל ר' פישל וכל
עובדי המפעל להוציא מתחת ידם הר-

במחנה-התופת „שוואנינגן" (ליד
פוזן) לא היו לנו שמות — לא שם
משפחה ולא שם פרטי, אך ורק
„מספרים" היינו אצל הגרמנים.
מספר 863 (זה היה המספר שלי)
ייתבצב במגרש-המפקד לשם קבלת
עשרים וחמש מלקות!
אבל מי יתירשם בשל זה? איזו דר-
גה של חשיבות יכולנו לייחס לשלי-
ת שמוחינו, כאשר נשלל מאתנו ה-
כול, כאשר אבדנו את משפחותינו,
את כל יקירינו?
גם בינינו לבין-עצמנו לא ידענו
לקרוא בשמות המשפחה אלא כינינו
אחד את השני, על-פירוב, לפי
מקום המוצא: זה „וילנאי, לודזאי,
שיראדזאי, בלאשאקאי וכדומה" או לפי
שם התעסוקה במחנה: ה"סאניטאר",
ה"טבח", ה"אופה" וכדומה.
גם את ר' פישל שולוינגר מקו-
מינק, כולם הכירו לפי עיסוקו ב-
מחנה — „הכובס" כי הוא נחמנה ב-
תור כובס של המחנה. ברם, אני הי-
כרתי אותו לפי שמו, משום שהיה בן
עיר-מולדתי ווילון. בנו של ר' חיים
וולף שולוינגר, מנכבדי ויקירי הקה-
לה, דמות פאטריארכלית, חסיד
קוצקאי ותיק.
דמות מופלאה היה ר' פישל, יהודי
עממי פשוט, אשר „הפשטות" אצלו
היתה משמעה — שלימות, שלימות
דיבור ובמעשה. כמו יתר בני-מש-
פחתו, נהבך ר' פישל בכשרון וידי-
עה לעשות בכל מקצוע שנדרש.
נזקקת לטבח טוב? — היה ר' פישל
המעולה שביניהם. הצטרפת לרפד את
הספה שלך שהתפרקה? — הרי הוא
רפד סוג „אלף-אלף". ואולי זקק אתה
למכונאי שיתקן את מכונת-התפירה
שלך שהתקלקלה? — איך-דבר, ר'

שנת הש"ב, במחנה פרצה מגיפת
דיונטריה, אנשים מתו בהמונים. גם
אני הייתי בין החולים ואני זוכר את
ר' פישל המתרוצץ בין החולים ומכ-
ניס לתוך לעזו של כל אחד קצת
י"ש. מאין השיג ר' פישל י"ש?
התברר, שהצליח לקבל מאחד הגר-
מנים קצת סוכר ור' פישל שהיה ידען
גדול לעשיית י"ש, לקח את הסוכר
והרתיה אותו על הכיריים שבחדר-
הכביסה — והא לך י"ש מן המבוחר.
פעם העליל ראש צוות-השמירה
(וועד-קשון), האוקלאיני, כי „הכובס"
אינו עובד בשבת! המפקד הגרמני,
הרוצח גרוס, רץ אל חדר-הכביסה,
ומה ראוות עיניו? ר' פישל ועזרו
רכונים מעל גיגיות מלאות כבסים
מלוכלכות, וידיהם טבולות בתוך הגי-
גיות בהן היתה תמיסה של כלור. אר-
לם המפקד הנאצי לא הבין כי את
ידיהם הכניסו ר' פישל ועזרו רק
בזה הרגע כשהוא נכנס לשם...
לשאלת הגרמני: למה אינם כובסים
את הלבנים ורק מחזיקים את הידיים
בתוך הגיגיות? השיב ר' פישל, כי זו
הי „שיטה מיוחדת" שלו לכבס גקי-
נקי את כביסת הגרמנים —
— נראה זאת מחר, באם הכביסה
הזאת תצא נקייה במיוחד! — החליט
המפקד הנאצי, ואמנם למחרת הת-
ברר, שהכביסה הזאת הצליחה ב-
מיוחד —

הערה:

עם פרסום רשימה זו אנו מתכוו-
נים למלאות את בקשת בנו של ר'
פישל הי"ד, אשר מבחנת אל מע'
רכת „בית יעקב" הביעה את חש'
אלתה לשמוע ביתר פירוט על
עלילות הגבורה של אביה הקדוש.